

TANULMÁNYOK

Enyedi György halálának 400. évfordulóján nemzetközi tudományos konferenciát tartottunk Egyházunk, a Magyarországi Unitárius Egyház, az Erdélyi Múzeum-Egylet és a Magyar Tudományos Akadémia Történeti Intézetének közös rendezésében Kolozsváron 1997. szeptember 2–6. között. A következő tanulmányok a konferencián hangzottak el.

MEGNYITÓ

Mélyen tisztelt vendégeink, konferenciánk előadói és résztvevői!

Engedjék meg, hogy Unitárius Egyházunk, annak vezetőtestülete, az Egyházi Képviselő Tanács nevében őszinte örömmel és tisztelettel köszöntsem Önöket, s az Enyedi György Konferencia megnyitása alkalmával kívánjak sok sikert, eredményes munkát és kellemes időtöltést ebben a történelmi levegőjű, szebb napokat látott „kincses” városban.

A konferencia lehetősége, amely Enyedi György halálának négyszáz éves évfordulóján a 16. század e kiemelkedő egyházi vezetőjét és tudós teológusát az őt megillető helyre kívánjuk emelni a radikális reformáció eszmetörténetében, már több évvel ezelőtt megfogalmazódott Erdő János teológiai tanár, későbbi püspök gondolatában. Ma tehát az ő emléke és sok évtizedes egyháztörténeti munkássága előtt is tisztelgünk, amikor ezt a konferenciát megnyitjuk.

Enyedi György neve ma csak azokban a körökben ismert, amelyek életművét fontosnak tartják, tanulmányozzák, s a megváltozott történelmi feltételek között igyekeznek tovább folytatni. Pedig a 16. század végének alig van még olyan kiemelkedő teológusa, akinek hatása széleskörűbb lett volna mind az ellene, mind a mellette publikált szakirodalomban. Főművének, az *Explicationes*-nek jelentőségét mi sem mutatja jobban, mint az a tény, hogy nem sokkal első latin nyelvű kiadása után nyilvánosan megégették, s magyar nyelvű fordítását hivatalosan elkobozták és betiltották.

Enyedi György azt a szellemet képviselte, amely, a lelkiismereti szabadság isteni és emberi jogán állva, az értelem tekintélyét és a hittel való egyenlőségét hirdette egy olyan korban, amelyben nemcsak könyveket, de embereket is megégették meggyőződésükért. Türelme és humanista tárgyilagossága saját korában igen ritka, sőt számunkra is példaértékű.

Nekünk unitáriusoknak sok van mit tanulnunk harmadik püspökünkötől. Mindenekelőtt azt, hogy az igazság nem egy közösség vagy intézmény nagy-

ságától vagy kicsinységétől függ, hanem attól a lelkeségtől és hűségtől, amelynek birtokában az igazságot megélik s az érte meghozandó áldozatot vállalják.

Enyedi olyan korban élt, amikor az elfogult és türelmetlen hatalom szemében a humánumnak s az ezen felépülő értékrendnek nem volt tekintélye, de értéke sem. S ő felvállalta ezt az értékrendet, életét sem kímélve, mert szerette vallását, egyházát, népét és hazáját. Ez ma is időszerű üzenete számunkra, s ha konferenciánknak sikerül ezt a meggyőződést tudatosítani bennünk, úgy méltó emléket fog állítani Enyedi Györgynek.

Dr. SZABÓ ÁRPÁD

Dr. SZABÓ ÁRPÁD

ENYEDI GYÖRGY ÉLETE ÉS MUNKÁSSÁGA

Bevezetésként szeretném megrajzolni, nagy vonalakban bár, annak a századnak eszmetörténeti hátterét, amelynek második felében élt és alkotott Enyedi György. Korai halálának időpontja egyben az újkori történet egyik jelentős századának a végét is jelentette.

A 16. századot két nagy irányzat uralja s határozza meg: a humanizmus és a reformáció. A kettő olyan szoros kapcsolatban állott egymással, hogy nem helyes egyiket a másik nélkül tárgyalni. A humanizmus elterjedésének feltételei adottak voltak nemcsak Nyugat-Európában, de Közép- és Kelet-Európában is. A tanulni vágyó ifjúság e tájakról nagy számban kereste fel az olasz, francia és német egyetemeket. Közismert, hogy milyen gyorsan meghódította a humanizmus Európának ezt a részét, noha megmaradt a felsőbb társadalmi rétegek ügyének.

A reformáció saját gyökereiből ered, jóllehet a humanizmus előkészítő és segítő szolgálatot végzett érdekében. A reformáció ott és ahol a közéletet meghódította, egykori útítársát, a humanizmust egyre inkább megkérdőjelezte. De ez kezdetben még nem volt türelmetlen. A reformáció első szakaszában a kettő kéz a kézben haladt és dolgozott. El lehet mondani, hogy a reformáció gyors sikerei ennek a gyümölcsöző együttműködésnek is köszönhetőek. A felekezetekre különülés a humanisták számára később sokkal terhesebb kihívást jelentett, mint korábban a reformáció. Az államhatalommal szövetkezett konfesszionális pusztító háborúkban, a béke idején pedig tömeges üldözésekben nyilatkozott meg.

A 16. századnak van géniusza: a Biblia. A bibliafordítások és kiadások kommentárjaikkal, kritikájukkal, dogmatikai érdekeltségeikkel együtt gyümölcsözően hatnak. Elindítanak egy klasszikus értelemben vett tudományosságot. A Biblia a szellemi tekintély új forrása. Tömegek lesznek boldogabbak azzal, hogy olvassák, aminek következtében az erkölcsiség is emelkedik. A Biblia a tudományos, társadalmi és erkölcsi haladás ösvényeit tárja fel. Természetesen együtt jár ezzel a szektás különlegességek érvényesülése is.